

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kur'an, Meal ve Tefsir ile İlgili Yayınları ve Kur'an Kültürümüze Katkısı

The Presidency of Religious Affairs' Publications about Qur'an, Meaning and Tafsir and its Contribution to Our Culture of Qur'an

Bayram KÖSEOĞLU^a

^a Dr., Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu
e-Posta: bk7791@hotmail.com , <http://orcid.org/0000-0002-8256-8972>

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi:	26.10.2018
Kabul Tarihi:	18.06.2019
Yayın Tarihi:	27.12.2019

Özet

Diyanet İşleri Başkanlığı kuruluşundan itibaren yayın faaliyetine ayrı bir önem vermiştir. Kur'an, meal ve tefsir ile ilgili yayınlar ise bunların başında yer almaktadır. Her yıl binlerce Kur'an ve meal yayınlayan Başkanlık bunları hem ülkemize hem de dünyanın dört bir yanına ulaştırmaktadır. Başkanlığın bu alandaki yayınları zamanla daha da çeşitlenmiştir. Çocuklara yönelik yayınlar ve görme engelliler için hazırlanan eserler yanında elektronik yayınlar da Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yayınları arasında yerini almaya başlamıştır.

Toplumun din konusunda aydınlatmakla görevli olan Diyanet İşleri Başkanlığı diğer faaliyet alanları yanında dini yayınlar yoluyla da bu görevi yerine getirmektedir. Yayın faaliyetlerini yürütmek üzere Başkanlık bünyesinde Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü adı altında müstakil bir birim bulunmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yürütülen dini yayın faaliyetleri basılı yayınlar, süreli yayınlar, yabancı dillerde hazırlanan yayınlar, radyo ve televizyon programları vb. şeklinde çeşitlenmektedir.

Elmalı Muhammed Hamdi Yazır'ın tefsirinin Diyanet İşleri Başkanlığının ilk yayınları arasında yer alması, Kur'an'la ilgili yayınlara verilen önemin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu tarihten itibaren günümüze gelinceye kadar Başkanlığın Kur'an ve tefsirle ilgili yayınları artarak ve çeşitlenerek devam etmiştir. Kur'an mealleri ve kıraat alanıyla ilgili sempozyumlar yapılması ve bu sempozyumların kitaplaştırılarak basılması da bu alandaki diğer önemli faaliyetler arasında zikredilebilir.

Ayrıca, Başkanlık tarafından basımı gerçekleştirilen başta Kur'an-ı Kerim ve mealler olmak üzere pek çok eser ücretsiz olarak da dağıtılmaktadır. Bunun yanında, birçok farklı yabancı dil ve lehçelerde hazırlanan mealler, ilgili dillerin konuşulduğu coğrafyalara ulaştırılmıştır. Kur'an öğrenmeyi kolaylaştırmak amacıyla hem yetişkinlere hem de çocuklara yönelik olarak Elifba kitapları da hazırlanmıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığı özellikle gençlerin ilgi alanına giren dijital yayınlar ve uygulamalar alanında da hizmetler sunmaktadır. Bu gibi uygulamalar oldukça önemli olmakla birlikte, mevcut haliyle yetersiz olduğu bir gerçektir. Dolayısıyla, gençlerin diline hitabedebilecek türden bu gibi mobil uygulama ve dijital yayınların geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi elbetteki daha faydalı olacaktır. Diyanet Tv ve Diyanet Kur'an Radyo'da yer alan programlar, Kur'an öğrenme, Kur'an'ı tanıma ve Kur'an mesajlarını halkımızla buluşturma adına önemli bir hizmet sunmaktadır. Başkanlık tarafından yürütülen bütün bu yayın faaliyetlerinin tanınması elbetteki oldukça önemlidir. Bu aynı zamanda Başkanlığın Kur'an, meal, tefsir ve Kur'an'la ilgili diğer yayınlarına ulaşma konusunda da etkili olacaktır. Bu çalışmanın, söz konusu amaca küçük de olsa bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Diyanet, Kur'an, Tefsir, Meal, Yayın.

Giriş

Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un birinci maddesinde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın görevleri "İslam Dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek"¹ şeklinde belirlenmiştir. Başkanlığın "din konusunda toplumu aydınlatmak" şeklinde belirlenen bu görevini yerine getirme araçlarından biri de yayın faaliyetleridir.

Diyanet İşleri Başkanlığı kuruluş tarihi olan 1924'ten itibaren yayın faaliyetlerine önem vermiş bir kurumdur. Ahmet Hamdi Akseki'nin (ö. 1951) 1924 yılında neşredilen "Ahlak Dersleri", 1925 yılında TBMM tarafından alınan karar neticesinde hazırlanan Babanzâde Ahmet Nâim'in (ö. 1934) "Tecrid-i Sarih" ve Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın (ö. 1942) "Hak Dini Kur'an Dili" adlı eserleri² Başkanlığın kuruluşundan itibaren yayın faaliyetlerine verdiği önemin göstergeleridir.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın hizmet birimlerinden biri Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü'dür. Genel Müdürlük yapmış olduğu hizmetleri şu daire başkanlıkları aracılığı ile yürütmektedir:

- 1- Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
- 2- Süreli Yayınlar ve Kütüphaneler Daire Başkanlığı
- 3- Yabancı Dil ve Lehçelerde Yayınlar Daire Başkanlığı
- 4- Radyo ve Televizyon Daire Başkanlığı.³

Yurt içi ve yurt dışına yönelik yayın faaliyetleri bu daire başkanlıkları tarafından icra edilmektedir.

Oldukça yoğun bir yayın faaliyetinde bulunan Başkanlık, 2011-2015 yılları içinde 217'si birinci baskı, 343'ü mükerrer olmak üzere 560 eser basmıştır. Toplam basılan eser sayısı ise 75.351.370 olarak kayıtlara geçmiştir.⁴ Başta Kur'an kursu ders kitapları olmak üzere, Kur'an-ı Kerim, Kur'an-ı Kerim Meali, İlmihal ve çocuk kitapları gibi eserler, il ve ilçe müftülükleri, kütüphaneler, okullar, cezaevleri, Kur'an kursları, yetiştirme yurtları, sivil toplum kuruluşları ve talep eden vatandaşlara olmak üzere 62.062.958 eser ücretsiz dağıtılmıştır.⁵

Yoğun bir yayın faaliyetinde bulunan Başkanlığın bu faaliyetlerinin önemli bir kısmını Kur'an, meal ve tefsir ile ilgili yayınlar oluşturmaktadır. Buna istinaden, Başkanlığın bu alanlardaki yayınlarının tanınmasının ve bu yayınların Kur'an ve tefsir kültürümüze yaptığı katkıların tespit edilmesinin önemli olduğunu düşünüyoruz. Bu saikle yapmış olduğumuz bu çalışmada yer verilecek olan Başkanlık yayınları şu şekilde sıralanabilir:

¹ <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.633&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=>. Erişim: 25.09.2017.

² bk.: Faruk Görgülü, "Dini Dergicilik ve Süreli Yayınlarımız", *Diyanet Dergisi*, Aralık 2015, S. 300, s. 25.

³ bk.: <http://www2.diyanet.gov.tr/DiniYayinlarGenelMudurlugu/Sayfalar/AnaSayfa.aspx>. Erişim: 10.06.2016.

⁴ 1924 yılından itibaren Başkanlık tarafından yapılan yayınların listesi için bk.: http://www2.diyanet.gov.tr/DiniYay%C4%B1nlarGenelMudurlugu/Documents/biblografya_2014.pdf. Erişim: 02.08.2016.

⁵ <http://www.diyanet.gov.tr/tr/icerik/diyanet-isleri-baskanligi-son-bes-yilda-560-eser-basti%E2%80%A6/30483>. Erişim: 28.01.2016.

1. KUR'AN-I KERİM

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yayın faaliyetleri içerisinde en önemli olanı Kur'an-ı Kerim basımıdır. Başkanlık bünyesinde bir birim olan Mushafları İnceleme ve Kıraat Kurulu'nun en temel görevi "Mushafların, cüzlerin, mealli mushafların ve Kur'an-ı Kerim metinlerinin hatasız ve eksiksiz basım ve yayımını sağlamak üzere kontrol ettikten sonra mühürlemek veya onaylamak"⁶ şeklinde belirlenmiştir.

İlk mushaf basımını 1959'da gerçekleştiren⁷ Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde, kurulduğu ilk yıllardan itibaren "Tetkik-i Mesâhif Heyeti Reisliği"⁸ adı altında, bugünkü Mushafları İnceleme ve Kıraat Kurulu'nun da yer almış olması, mushafların düzgün bir şekilde basılması hususunda Başkanlığın göstermiş olduğu hassasiyetin bir ürünüdür.

Matbaanın icadıyla gerek Avrupa'da gerek Mısır ve Hindistan gibi ülkelerde artık mushafların da matbaada basılmasına başlanmıştır. Bununla birlikte bu gelişme Türkiye'de daha sonraki yıllarda gerçekleşmiştir. Kur'an'ın elle yazılmasının uzun zaman alması, maliyetinin yüksek olması ve zamanla artan ihtiyacı karşılayamaması Kur'an-ı Kerim'lerin de matbaada basılmasını kaçınılmaz kılmıştır. Bu bağlamda İstanbul'da ilk Kur'an-ı Kerim basımı Hafız Osman hattı ile 1288/1871 yılında, ikincisi ise 1291/1874 yılında Ahmet Cevdet Paşa'nın gözetiminde gerçekleştirilmiştir. İlerleyen yıllarda ise Kur'an-ı Kerim'lerin matbaada basımı artık yaygın hale gelmiştir.⁹ Ancak, matbaada basılan Kur'an-ı Kerim'lerde hatalar görüldüğünden 1889 tarihinde şeyhülislamlik teşkilatı içinde, Kur'an-ı Kerim'lerin basılmadan önce incelenmesi, söz konusu problemlerin ortadan kaldırılması için Hey'etü Tetkiki'l-Mesâhif" kurulmuştur. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kurulması ile birlikte "Mushafları İnceleme Kurulu" ismiyle aynı görevine devam etmiştir. 2010 yılı Temmuz ayında yürürlüğe giren 6002 sayılı teşkilat kanuna göre ise kurulun adı "Mushafları İnceleme ve Kıraat Kurulu" olarak değiştirilmiştir. Böylece kurula, mevcut görevleri yanında kıraat alanında da çalışmalar yapma vazifesi verilmiştir.¹⁰

Ülkemizde basın yayın özgürlüğü bağlamında farklı yayınevleri mushaf basma hakkına sahiptir. Bu yayınevlerinden bir kısmı basacakları mushafları, Mushafları İnceleme ve Kıraat Kurulu'na göndererek inceletmekte ve onay aldıktan sonra basmaktadır. Ancak, bütün yayıncılar bunu yapmadıkları için piyasada mevcut bazı mushaflarda hatalar olduğu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda kurulun görevleri arasında "hatalı ve noksan olarak basılan veya yayımlanan mushaf ve cüzler ile sesli veya görüntülü Kur'an-ı Kerim yayınlarını tespit etmek"¹¹ de sayılmıştır.

⁶ bk.: Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun. <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.633&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=>. Erişim: 10.06.2016.

⁷ Mehmet Bulut, "Kuruluş Yıllarında Diyanet İşleri Başkanlığının Yayın Hizmetleri", *Diyanet Dergisi*, S. 300, Aralık 2015, s. 17.

⁸ bk.: <http://www.diyanet.gov.tr/tr/icerik/kurulus-ve-tarihce/8>. Erişim: 18.10.2016.

⁹ Ayhan Işık, "Tetkik-i Mesâhif-i Şerife ve Müellefât-ı Şer'iyye Dairesi Defterleri ile Taş Baskı Kur'an-ı Kerim'ler", *Din ve Hayat (İstanbul Müftülüğü Dergisi)*, S. 2, Ankara 2007, s. 134-138; Mahmut Gündüz, "Matbaanın Tarihçesi ve İlk Kur'an-ı Kerim Basmaları", *Vakıflar Dergisi*, S. 12, 1978, s. 335-350.

¹⁰ Komisyon, *Tarihten Günümüze Kıraat İlmî*, DİB. Yay., Ankara 2015, s. 13-14.

¹¹ bk.: a.y.

Özellikle kurulun faaliyet alanı ile ilgili olarak zikredilen “Onaysız veya mühürsüz basıldığı veya yayımlandığı tespit edilen mushaf ve cüzler halindeki mushaflar ile sesli, görüntülü ve elektronik ortamda hazırlanan Kur'an-ı Kerim yayınlarının Başkanlığın yetkili ve görevli mercie müracaatı üzerine basım ve yayımının durdurulmasına, dağıtılmış olanların toplatılmasına ve imha edilmesine karar verilir.”¹² şeklinde ifade edilen husus, ülkemizde mushafların ve Kur'an'la ilgili diğer yayınların hatasız olarak yayınlanmasına yönelik önemli bir fonksiyon icra etmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan mushaflar küçük, rahle ve büyük boy olmak üzere çeşitlendirilmiştir. Daha kolay okunabilmesi nedeniyle tercih edilen bilgisayar baskılı mushaflar da Başkanlık yayınları arasında yerini almıştır. Özellikle, birlikte hatim yapmak isteyenler için büyük kolaylık sağlayan hatim cüzleri de Başkanlığın bu alandaki yayınları arasında zikredilmeye değerdir. Bunun yanında, ileride de temas edileceği üzere özellikle görme engelliler için hazırlanan Braille Kur'an ülkemizde önemli bir boşluğu doldurmuştur.

Diyanet tarafından basılan mushaflarda farklı hatların kullanıldığı görülmektedir. Bugüne kadar basılan mushaflarda Kayışzâde Hafız Osman, Muhsin Demirel, Hüseyin Kutlu, Hamit Aytaç ve Hasan Rıza gibi hattatların çalışmaları esas alınmıştır. Bu sayede hattatların desteklenmesi yanında hat sanatının korunması ve devamlılığı da temin edilmiş olacaktır.¹³

Başkanlığın yurt içinde ve yurt dışında her yıl yüz binlerce Kur'an-ı Kerim'in ücretsiz olarak basımı ve dağıtımını gerçekleştirdiği dikkate alındığında, bu hizmetin hem yurt içinde hem de Kur'an-ı Kerim'e ulaşma imkanlarının kısıtlı olduğu yurt dışında önemli bir ihtiyacı karşıladığı görülmektedir.

2. ELİFBA

Diyanet İşleri Başkanlığı mushaf basımı yanında Kur'an'ın öğrenilmesi- öğretilmesi ile ilgili yayınlara da önem vermiştir. Başkanlık tarafından hazırlanarak, Kur'an eğitim faaliyetleri için ücretsiz olarak dağıtılan Elifba'lar yanında, şahıslar tarafından hazırlanarak Başkanlıkça basımı talep edilenlerden basılması uygun görülen eserler de yayınlanmaktadır.¹⁴

Farklı ülkelerden gelen Kur'an ve Elifba taleplerini dikkate alan Başkanlık 2015 yılında, “Hiçbir Lisan Kur'an'sız Kalmasın” sloganıyla bir proje başlatmıştır. Bu bağlamda, öncelikle Elifba'nın İngilizcesi hazırlanmış ve ABD başta olmak üzere Kanada, İngiltere, İsveç, İsviçre ve Japonya'ya gönderilmiştir. Ayrıca, Elifba'nın farklı dillere çevrilmesine yönelik çalışmalara

¹² <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.633&MevzuatIlski=0&sourceXmlSearch=>. Erişim: 20.03.2019. Maddenin devamı şöyledir: “Beşinci fıkra kapsamına giren yayının internet ortamında yapılması halinde, Başkanlığın müracaatı üzerine, yetkili ve görevli merci bu yayına ilgili olarak erişimin engellenmesi kararı verir. Bu kararın bir örneği gereği yapılmak üzere Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Başkanlığına gönderilir.” bk.: a.y.

¹³ Hat sanatının korunması ve geliştirilmesine katkı sunmak amacıyla Mushafları İnceleme ve Kıraat Kurulu Başkanlığı tarafından 2016 yılı içerisinde I. Uluslararası Kur'an-ı Kerim ve Hat Sanatı Müsabakası düzenlenmiştir. bk.: <http://www2.diyanet.gov.tr/MushafIncelemeVeKiraat/Sayfalar/HaberDetay.aspx?rid=30&lst=HaberlerListesi>. Erişim: 22.09.2017.

¹⁴ Başkanlık tarafından basımı gerçekleştirilen farklı Elifba'lar için bk.: http://www2.diyanet.gov.tr/DiniYay%c4%b1nlarGenelMudurlugu/Documents/biblografya_2014.pdf. Erişim: 12.04.2017.

da başlanmış olup Kazak ve Rus dillerine yönelik çeviri çalışmaları devam etmektedir.¹⁵ Bu bağlamda, Türkmen Türkçesi, Kazak Türkçesi, Azeri Türkçesi, Özbek Türkçesi, Tatar Türkçesi, Kırgız Türkçesi, Karaçay Balkarca, Gürcüce, Arnavutça, Bulgarca, Rusça ve Hollandaca'nın da aralarında olduğu pek çok dilde Kur'an Okumaya Giriş kitapları yayınlanmıştır.¹⁶

Bunlara ilaveten, Kur'an harflerinin öğrenimini kolaylaştırmak, aynı zamanda yazımını da öğrenmek amacıyla "Kur'an-ı Kerim Harflerini Yazmayı Öğreniyorum" başlıklı bir alıştırma kitabı da basılmıştır.¹⁷

Kur'an eğitiminde görme engellileri de dikkate alan Başkanlık 2003 yılında "Braille Kur'an Okumaya Giriş Alfabeti"ni yayınlamıştır¹⁸ bu alandaki önemli bir boşluğu doldurmuştur.

Başkanlığın son yıllarda uygulamaya koyduğu bir eğitim faaliyeti de 4-6 yaş arasındaki çocuklara yönelik Kur'an kurslarıdır. Bu kurslarda yapılan eğitim faaliyetlerine yönelik olarak Başkanlık tarafından hem öğretmenler için hem de çocuklar için Kur'an eğitim materyalleri hazırlanmıştır. Bunun yanında, 4-6 yaş gurubu çocuklara hitap eden "Kur'an Öğreniyorum" başlıklı 3 kitaptan oluşan bir çalışma da Başkanlık yayınları arasında yerini almıştır.¹⁹

Bütün bunlar değerlendirildiğinde Başkanlığın, Kur'an'ın sahîh bir şekilde basımı ve dağıtımını yanında, Kur'an öğrenimine ayrı bir önem verdiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, hazırlanan bu Elifba'ların, çocukların ilgisini çekecek şekilde, görsel açıdan da zenginleştirilmesi ve çeşitlendirilmesi daha faydalı olacaktır.

3. KUR'AN-I KERİM MEALİ

3.1. Türkçe Mealler

Arapça olarak indirilen Kur'an'ın, farklı dilleri konuşan Müslümanlar tarafından anlaşılabilmesi için çevirilerinin yapılması kaçınılmazdır. Bu gerçeğe bağlı olarak çok eski zamanlardan itibaren Kur'an'ın farklı dillere çevirilerinin yapıldığına şahit olmaktayız. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise o dönemde mevcut tartışmalar neticesinde halka sahîh bir dini bilgi sunma amacıyla bir meal ve tefsir yazılması ve bir hadis kitabının tercüme edilmesi TBMM tarafından karara bağlanmış, meal hazırlama görevi de Mehmed Akif'e (ö. 1936) verilmiştir. Ancak o, mevcut siyasi ve kültürel gelişmelerden endişelenmiş ve meal yazmaktan vazgeçmiştir. Neticede meal yazma işi Elmalılı Hamdi Yazır'a (ö. 1942) tevdi edilmiştir.²⁰

İleride temas edileceği üzere Elmalılı (ö. 1942) tarafından hazırlanan meal ve tefsirin yanısıra 1961 yılında Başkanlık üç ciltlik bir Kur'an meali yayınlamıştır.²¹ Hüseyin Atay ve

¹⁵ Diyanet İşleri Başkanlığı Haber Bülteni, S. 312, İstanbul, Aralık 2016, s. 21.

¹⁶ http://www2.diyaret.gov.tr/DiniYay%c4%b1nlarGenelMudurlugu/Documents/biblografya_2014.pdf. Erişim: 12.04.2017.

¹⁷ Mehmet Arif Vural, *Kur'an-ı Kerim Harflerini Yazmayı Öğreniyorum*, DİB. Yay., 1. b., Ankara 2015.

¹⁸ http://www2.diyaret.gov.tr/DiniYay%c4%b1nlarGenelMudurlugu/Documents/biblografya_2014.pdf. Erişim: 12.04.2017.

¹⁹ bk.: Zeynep Eren, *Kur'an Öğreniyorum (4-6 Yaş I-II-III)*, DİB. Yay., Ankara 2015.

²⁰ Mustafa Özel, "Elmalılı'nın Mealinin Bazı Özellikleri", *Diyanet İlmî Dergi (Kur'an Özel Sayısı)*, Ankara 2011, s. 554.

²¹ Mehmet Bulut, "Kuruluş Yıllarında Diyanet İşleri Başkanlığının Yayın Hizmetleri", *Diyanet Dergisi*, S. 300, Aralık 2015, s. 17.

Yaşar Kutluay'ın hazırladığı ve “Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı” adıyla basılan bu mealin daha sonra farklı zamanlarda da basımı gerçekleştirilmiştir.

Diyanet tarafından yayınlanan bir diğer meal çalışması Halil Altuntaş ve Muzaffer Şahin tarafından hazırlanmış olan ve tek cilt halinde basılan “Kur'an-ı Kerim Meali”dir. Bunun yanında, ileride ele alınacak olan “Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir” adlı tefsir çalışmasının meal kısmı ise “Kur'an Yolu Meâli” adıyla 2013 yılında basılmıştır.²² Her iki meal çalışması da hem Kur'an metni ile birlikte hem de sadece meal şeklinde ve farklı boyutlarda basılmıştır.²³

Başkanlığın önemli yayın faaliyetlerinden biri de takvimlerdir. Her yıl hem Türkçe olarak hem de farklı dillerde hazırlanarak milyonlarca baskısı ve dağıtımı yapılan bu takvimlerde²⁴ ayet meallerine de yer verilmektedir. Takvim yapraklarının ön yüzlerinde bulunan ayet meallerinin yanısıra arka yüzlerinde ele alınan konular işlenirken yer verilen ayet mealleri ve bu ayetlere ilişkin yapılan yorumlar, evlerine bu takvimlerin girdiği milyonlarca müslümana Kur'an mesajlarını doğru bir şekilde ulaştırma adına önemli bir işleve sahiptir.

Özellikle ticari kaygılarla özensiz olarak hazırlanan meallerle ilgili endişelerin günümüzde de mevcut olduğu bir gerçektir. Buradan hareketle, kuruluşundan itibaren Diyanet İşleri Başkanlığı'nın hazırladığı, hazırlattığı ve yayınladığı meallerin, Kur'an'ın sahih bir şekilde halkımızla buluşturulması adına önemli bir işlevi olduğu bir hakikattir. Nitekim, günümüzde piyasadaki mevcut Kur'an mealleri ile ilgili olarak Başkanlığa yöneltilen eleştiri ve soruların, diğer din hizmetleri yanında Kur'an mealleri konusunda da Başkanlığa olan itimadı gösterdiği söylenebilir.

3.2. Yabancı Dillerde Hazırlanan Mealler

Yabancı dilde pekçok farklı alanda yayın yapan Başkanlığın bu yayınları arasında en dikkat çeken Kur'an mealleridir.²⁵ Önceki yıllarda Kürtçe, Almanca, Fransızca, Rusça, Çince, İtalyanca, Ermenice (Doğu ve Batı lehçelerinde olmak üzere), Gürcüce, Kazakça, Romence, Tatarca, Danca ve Azerice olmak üzere 13 dilde, 78.000 Kur'an-ı Kerim meali basılmıştır. Bu eserler arasında en büyük ilgiyi gören Kürtçe Kur'an-ı Kerim mealinden 20.000 adet basılmış ve eserin ikinci baskısı yapılmıştır.²⁶

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, “Hiçbir Lisan Kur'an'sız Kalmasın” sloganıyla başlattığı ‘meal projesiyle’, 2016 yılında ise Kur'an-ı Kerim'in en az 10 farklı dile çevrilmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda, Ukraynaca, Kırgızca, Arnavutça, Portekizce, Boşnakça başta olmak üzere İngilizce, Bulgarca, Korece, Farsça ve Litvanca dillerinde Kur'an-ı Kerim meali hazırlanarak bu dillerin konuşulduğu coğrafyalara gönderilecektir. Ayrıca, hazırlanan

²² bk.: Hayrettin Karaman vd., *Kur'an Yolu Meâli*, DİB. Yay., 1. b., Ankara 2013.

²³ http://www2.diyaret.gov.tr/DiniYay%C4%B1nlarGenelMudurlugu/Documents/biblografya_2014.pdf. Erişim: 14.06.2017.

²⁴ Tirajı 3.400.000'e ulaşan yurt içi ve yurt dışı takvimleri yaklaşık 10.000.000 kişi tarafından okunmaktadır. Avrupa 16 bölge, ABD-Kanada, Avustralya-Japonya, Avrasya ve Balkan Ülkeleri birer bölge olmak üzere 20 bölge; yurt içi takvimleri ise 39 bölge olmak üzere toplam 59 bölgeden oluşmaktadır. bk.: <http://www2.diyaret.gov.tr/DiniYay%C4%B1nlarGenelMudurlugu/Documents/2017takvim.pdf>. Erişim: 25.09.2017.

²⁵ Farklı dillerde basımı gerçekleştirilen Kur'an meallerinin tam listesi için bk.: http://www2.diyaret.gov.tr/DiniYay%C4%B1nlarGenelMudurlugu/Documents/biblografya_2014.pdf. Erişim: 17.04.2017.

²⁶ <http://www.diyaret.gov.tr/tr/icerik/diyaretten-17-dilde-592-bin-eser/30576?getEnglish=>. Erişim: 07.03.2016.

meallerin dijital ortama da aktarılmak suretiyle daha geniş bir kesimin bu meallerden istifade etmesi hedeflenmektedir.²⁷ “Hediyem Kur’an Olsun” projesi kapsamında Balkanlarda 5.000, Asya’da 23.200, Afrika’da 24.500, Orta Doğu’da 23.000, diğer ülkelerde ise 3.250 Kur’an Meali dağıtılmıştır.²⁸

Son olarak Diyanet İşleri Başkanlığı, Pasifik ülkesi Samoa’da yaşayan Müslümanların talebi üzerine Samoaca Kur’an-ı Kerim meali bastırılmıştır. Başkanlık tarafından 13-16 Ekim 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilen “I. Asya ve Pasifik Ülkeleri Müslüman Dini Liderler Zirvesi”ne katılan Samoa Müslümanları Birliği Temsilcisi Mohommad İrfan Ahmed’in talebi üzerine hazırlanan Samoaca Kur’an-ı Kerim Meali, orta ve küçük boy olmak üzere toplamda 2.000 adet basılmış ve Samoa’ya ulaştırılmak üzere hazır hale getirilmiştir.²⁹

4. TEFSİR

4.1. Hak Dini Kur’an Dili (Elmalılı Tefsiri)

3 Mart 1924’te kurulan Diyanet İşleri Başkanlığı’nın tefsir alanında gerçekleştirdiği ilk yayın faaliyeti Elmalılı Hamdi Yazır’ın (ö. 1942) tefsiri olmuştur. TBMM’nin 21 Şubat 1925 tarihli oturumunda, topluma sahipsiz bir İslam bilgisi kazandırmak, Kur’an ve sünnetin doğru anlaşılmasını sağlamak, İslam’a yönelik itirazlara cevap vermek, İslam’ı hurafe ve batıl inançlardan ayırmak gibi amaçlarla Başkanlığa dini yayınlar için özel bir ödenek ayrılması kararlaştırılmıştır. Bu bağlamda hazırlanan Elmalılı Hamdi Yazır’ın (ö. 1942) “Hak Dini Kur’an Dili” adlı tefsiri 1925 yılında hazırlanmaya başlanmış olup, ilk cildi 1935’te; 2,3,4,5,6. ciltleri 1936’da; 7, 8 ve 9. ciltleri ise 1938’de Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayınlanmıştır.³⁰

1950 yılına kadar dini yayınlar dahil Başkanlığın neredeyse bütün hizmetlerini yürüten “Müşâvere Heyeti”nin en çok meşgul olduğu konu İslam’ı tahrife yönelik yazılar, hatalı Kur’an tercümelemleri, dinde reform iddiasında bulunan kitaplar başta olmak üzere, 1930’lardan itibaren Latin harfleriyle yazılmış mushaf veya ayet ve sureler içeren kitaplardır.³¹ Bu husus dikkate alındığında, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın gerek Kur’an metninin, gerekse ayetlerin ifade ettiği manaların tahriften korunması noktasında kuruluşundan itibaren yerine getirdiği kritik görevin önemi ortaya çıkmaktadır. Daha önce de ifade edildiği üzere, bugün de Başkanlık bünyesinde hizmet veren Mushaf İnceleme ve Kıraat Kurulu özellikle mushafın korunması hususunda aynı hassasiyeti göstermeye devam etmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı’nın tefsir alanında yapmış olduğu yayınların en önemlilerinden bir diğeri ise Cumhuriyet döneminin en muteber tefsirleri arasında yer alan Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır’ın (ö. 1942) “Hak Dini Kur’an Dili” tefsirinin tıpkı basımıdır. Eserin

²⁷ <http://www.diyanet.gov.tr/tr/icerik/10-dilde-daha-kur%E2%80%99an-i-kerim-meali-basilacak/30464>. Erişim: 18.01.2016. Yabancı dilde yayınlanması planlanan bu meallerden Boşnakça, Ukraynaca, Kırgızca, Portekizce, İspanyolca ve Uygurca dillerinde mealler 2017 yılı Haziran ayı itibarıyla yayınlanmış durumdadır. Ayrıca, Bulgarca, Yunanca ve Bengalce Kur’an mealleri de 2017 yılı itibarıyla yayınlanmış bulunmaktadır.

²⁸ *Diyanet İşleri Başkanlığı Haber Bülteni*, S. 312, İstanbul, Aralık 2016, s. 21.

²⁹ bk.: <http://www.diyanet.gov.tr/tr/icerik/diyanet%20ten-samoaca-kur%27an-i-kerim-meali.../39693>. Erişim: 05.05.2017.

³⁰ Mehmet Bulut, “Kuruluş Yıllarında Diyanet İşleri Başkanlığının Yayın Hizmetleri”, *Diyanet Dergisi*, Aralık 2015, S. 300, s. 12-17.

³¹ bk.: Bulut, a.y.

orijinal nüshası esas alınarak Osmanlıca tıpkı basımı yapılan ve 2015 yılında birinci baskısı yayınlanan eser 13 cilt halinde basılmış olup 13. cildi fihristtir.³² Cumhuriyet döneminin en önemli tefsirlerinden birisi olan bu eserin orijinal halinin basılarak özellikle akademik dünyanın hizmetine sunulması Başkanlığın tefsir alanındaki önemli hizmetlerinden biri olarak yerini almıştır. Günümüzde farklı farklı sadeleştirmeleri yapılmış olan ve pek çok yayınevi tarafından basımı gerçekleştirilen Elmalılı Meali üzerinde özellikle yakın dönemde ortaya çıkan tahrif iddiaları karşısında, Başkanlık tarafından basılan bu orijinal nüshanın, bu tür iddiaların doğruluğunu ve yanlışlığını teyid etmede vazgeçilmez bir müracat kaynağı olacağı aşikardır.

4.2. Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir

Prof. Dr. Hayreddin Karaman, Prof. Dr. Mustafa Çağrırcı, Prof. Dr. İbrahim Kâfi Dönmez ve Prof. Dr. Sadrettin Gümüş'ten oluşan bir heyet tarafından hazırlanan ve beş ciltten oluşan "Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir" adlı eserde Kur'an metni, meâli ve tefsiri yer almaktadır. Mushaf tertibine göre hazırlanan ve ilk baskısı 2003 yılında yapılan eserin daha sonra farklı tarihlerde pek çok basımı yapılmıştır.

Özellikle Başkanlık personelinin başucu kaynağı olan eser üzerine akademik çalışmaların yapılması,³³ eserin akademik alanda da bir karşılığının olduğunu göstermektedir.

4.3. Konulu Tefsir Projesi

Diyanet İşleri Başkanlığı, "Konulu Tefsir Projesi" adıyla Kur'an ve tefsir kültürümüze önemli katkılar sunacak olan bir proje başlatmıştır. Böylece, daha önce "Konulu Hadis Projesi" adıyla gerçekleştirilen ve "Hadislerle İslam" ismiyle neşredilen projenin bir benzerinin hayata geçirilmesi hedeflenmektedir. 2015 yılında başlayan projenin 4 yıl sürmesi ve 2019 yılında tamamlanması öngörülmektedir.

İslam'ın ana kaynağı olan Kur'an'ın doğru anlaşılması amacıyla başlatılan ve belirli bir konuya ait farklı surelerde zikredilen/tekrar edilen ayetleri nüzul sıralarını, nazil oldukları ortam ve suredeki siyak-sibak bağlamını göz önünde bulundurarak yorumlamak suretiyle hazırlanacak olan bu "Konulu Tefsir Projesi" sonucunda oluşacak tefsir çalışmasının 7 veya 8 cilt olarak tamamlanması planlanmaktadır.

Allah, Alem, İnsan, Ahlak ve Ahiret gibi başlıklar altında hazırlanması planlanan proje ile konulu tefsir alanında kapsamlı ve sistematik bir eser oluşturmak suretiyle Kur'an-ı Kerim'in mesajını topluma sunmak ve Kur'an-ı Kerim muhtevası hakkında bütüncül bir bakış açısı kazandırmak hedeflenmektedir. Ayrıca, hazırlanacak olan eserin tercüme yoluyla Müslüman dünyaya aktarılması da amaçlanmaktadır. Böylece hem ülkemizdeki Kur'an kültürüne hem de İslam kültür tarihine önemli bir katkı sunulmuş olacaktır.³⁴

³² bk.: Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1. b., İstanbul 2015.

³³ İlgili çalışmalar için bk.: <https://tez.vok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>. Erişim: 18.04.2017.

³⁴ Konulu Tefsir Proje Önerisi.

4.4. Tefsirle İlgili Diğer Yayınlar

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından basımı gerçekleştirilen ve yukarıda işaret edilen Elmalılı tefsiri ve Kur'an Yolu tefsiri yanında, tamamlanamayan bir tefsir çalışması daha bulunmaktadır. Talat Koçyiğit ve İsmail Cerrahoğlu tarafından hazırlanan "Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri" adlı çalışmanın 2 cildi Başkanlık tarafından 1990 yılında yayınlanmış³⁵ ancak bu tefsir çalışması tamamlanamamıştır.

Bu tefsir yayınlarının yanında Ahmet Hamdi Akseki (ö. 1951) tarafından hazırlanan "Namaz Surelerinin Türkçe Tercümesi ve Tefsiri" adlı çalışma 1954 yılında; Lütfi Doğan'a ait "Fatıha Suresi'nin Türkçe Meal ve Tefsiri" ve "Hucurât Suresi'nin Türkçe Meal ve Tefsiri" adlı çalışmalar ise 2010 yılında neşredilmiştir. Yine, "Aksekili Ahmet Hamdi - Asr Sûresi Tefsiri", "Elmalılı M. Hamdi Yazır - İhlâs Sûresi Tefsiri", "İbn Sina - İhlâs Sûresi Tefsiri", "Taşköprizade Ahmed Efendi - Sûretü'l-Halâs fi Tefsiri Sûretü'l-İhlâs" başlıklı tefsir cüzleri de 2014 yılında Başkanlık tarafından yayınlanmıştır.³⁶

Kur'an'ın manalarının anlaşılmasına yönelik bu çalışmalar yanında Başkanlığın Kur'an tarihine yönelik yayınları da mevcuttur. 1955 yılında Ömer Nasuhi Bilmen (ö. 1971) tarafından kaleme alınan 2 ciltlik "Büyük Tefsir Tarihi" ve 1988 yılında İsmail Cerrahoğlu tarafından hazırlanan "Tefsir Tarihi" adlı 2 ciltlik çalışmanın basılması³⁷ Başkanlığın öteden beri Kur'an ve Tefsir ilmi ile ilgili yayınlara verdiği önemin göstergeleri olarak zikredilebilir.

4.5. Kur'an ve Tefsir Merkezli Kitaplar

Diyanet İşleri Başkanlığı gerek halk kitapları serisi, gerekse ilmi eserler serisi başlıkları altında meal, tefsir, Kur'an ve muhtevasına ilişkin farklı konuları içeren çok sayıda eser yayınlamıştır.

Tefsir Tarihi, Tefsirde İsrailiyyat, Ebussuud Efendi ve Tefsirdeki Metodu, Kur'an Nedir, Kur'an-ı Kerim'de Salah Meselesi, Anadolu'da Kur'an Kültürü gibi başlıklarla tefsir, tefsir tarihi ve Kur'an muhtevasına yönelik bu yayınlar³⁸ halkımızın Kur'an kültürüne yaptığı katkılar yanında, akademik alanda yapılmış olan çalışmaların ilim dünyasına kazandırılması açısından da oldukça önemlidir. Bununla birlikte, bu alanlarda yapılan yayınların halkımızın ihtiyacı gözetilerek, belli bir plan ve program dahilinde yapılması Kur'an'ın mesajlarının halkımıza ulaştırılması adına daha faydalı olacaktır.

5. DİĞER YAYINLAR

5.1. Sempozyumlar

5.1.1. Kur'an Mealleri Sempozyumu

24-26 Nisan 2003 tarihleri arasında İzmir'de 70'in üzerinde ilim adamının katılımıyla Diyanet İşleri Başkanlığı ile Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi birlikte kapsamlı bir

³⁵ bk.: Mehmet Bulut, "Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi", *Diyanet İlmî Dergi*, c. 30, S. 4, 1994, s. 105.

³⁶ bk.: http://www2.diyanet.gov.tr/DiniYay%C4%B1nlarGenelMudurlugu/Documents/biblografya_2014.pdf. Erişim: 03.10.2017.

³⁷ http://www2.diyanet.gov.tr/DiniYay%C4%B1nlarGenelMudurlugu/Documents/biblografya_2014.pdf. Erişim: 14.06.2017.

³⁸ İlgili yayınların tam listesi için bk.: http://www2.diyanet.gov.tr/DiniYay%C4%B1nlarGenelMudurlugu/Documents/biblografya_2014.pdf. Erişim: 18.04.2017.

sempozyum gerçekleştirmiştir. 11 oturum halinde gerçekleştirilen bu sempozyumda toplam 49 tebliğ sunulmuş ve sunulan tebliğlerin müzakeresi yapılmıştır. Sempozyumda sunulan tebliğ ve müzakere metinleri Başkanlık tarafından “Kur'an Mealleri Sempozyumu” adıyla iki cilt halinde neşredilmiştir.³⁹

Gerçekleştirilen bu sempozyum Türkiye’de mealler üzerine yapılan ilk sempozyum olması açısından önem arz etmektedir. Kur'an'ın insanları doğru yola iletme hedefinin gerçekleştirme vasıtalarından biri olarak tercüme ve tefsirlerinin yapılmasının kaçınılmaz olduğu müsellemdir. Bu düşünceden hareketle, mevcut meallerde karşılaşılan sorunlar nelerdir? İdeal bir Kur'an meali nasıl olmalıdır? gibi sorulara cevap arayan bu sempozyumun Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından kitaplaştırılarak yayınlanması özellikle akademik camiaya önemli bir katkı sunmuştur. Nitekim, bu sayede ilahiyat alanındaki birikimin bir araya getirilerek istifadeye sunulması mümkün olmuştur.

5.1.2. Uluslararası Kıraat Sempozyumu

Başkanlığın hizmet birimlerinden biri olan “Mushafları İnceleme Kurulu”nun adı, 2010 yılı Temmuz ayında yürürlüğe giren 6002 sayılı teşkilat kanuna göre “Mushafları İnceleme ve Kıraat Kurulu” olarak değiştirilmiştir. Yapılan bu değişiklikte Kurula, mushafları inceleme görevini sürdürme ile beraber kıraat alanında da çalışmalar yapma vazifesi verilmiştir.⁴⁰ Bu bağlamda, Mushafları İnceleme ve Kıraat Kurulu Başkanlığı'nın görevlerinden biri de “kıraat ilmi ile ilgili çalışmalar yapmak ve arşiv oluşturmak”⁴¹ şeklinde belirlenmiştir. Bu görev doğrultusunda Kurul 16-18 Kasım 2012 tarihlerinde İstanbul’da “Tarihten Günümüze Kıraat İlimi Sempozyumu” gerçekleştirmiştir. Sempozyumda sunulan tebliğ ve müzakereler Başkanlık tarafından kitaplaştırılarak aynı başlıkla yayınlanmıştır.⁴²

Belirlenen başlıkların sunum ve müzakeresi şeklinde icra edilen sempozyumda yedi harf, kıraatler, mehâric-i huruf ve tecvid kaideleri gibi kıraatle alakalı farklı başlıklarda 18 tebliğ sunulmuş ve bunların müzakeresi yapılmıştır.⁴³ Türkiye’den konunun uzmanı akademisyenlerin katılımının yanında Arabistan, Ürdün, İran ve Cezayir gibi İslam ülkelerinden de akademisyenlerin iştirak ettiği sempozyum bu yönüyle uluslararası bir hüviyet kazanmıştır. Bu sayede İslam dünyası ile bilgi ve tecrübe paylaşımını temin etme imkanı da ortaya çıkmıştır. Türkiye’de kıraat konusunda yapılan ilk sempozyum olması yanında uluslararası oluşu da bu ilmi toplantıyı önemli kılan bir diğer husustur. Bununla birlikte, kıraat alanında yapılan bu tür çalışmaların yeterli olmadığı da bir gerçektir. Bu vesileyle, Kur'an'ı Kerim'in doğru bir şekilde basımını ve usulüne uygun bir şekilde okunmasını temin etme görevini uhdesinde bulunduran Başkanlığın, kıraat alanı ile ilgili başka çalışmalar yapmasına ve yayınlar hazırlamasına ihtiyaç olduğu açıktır.⁴⁴

³⁹ Komisyon, *Kur'an Mealleri Sempozyumu*, DİB. Yay., Ankara 2010, c. 1, s. VI.

⁴⁰ Komisyon, *Tarihten Günümüze Kıraat İlimi*, DİB. Yay., Ankara 2015, s. 14.

⁴¹ <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspix?MevzuatKod=1.5.633&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=>. Erişim: 08.02.2017.

⁴² Komisyon, *Tarihten Günümüze Kıraat İlimi*, DİB. Yay., Ankara 2015.

⁴³ İlgili tebliğ kouları için bk.: Komisyon, *Tarihten Günümüze Kıraat İlimi*, s. 11.

⁴⁴ Bu bağlamda, Mushafları İnceleme ve Kıraat Kurulu Başkanlığı 2015 yılında Bolu’da, “ülkemizde ve İslam aleminde Kur'an kıraatinde meydana gelen farklılıkları değerlendirmek ve Aşere Takrib programlarını müzakere ve mütalaada bulunmak üzere” bir “Kıraat Çalıştayı” yapmıştır. bk.:

5.2. Diyanet İlmî Dergi

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın süreli yayın faaliyetleri arasında önemli bir yeri olan "Diyanet İlmî Dergi" 1956 yılında "Diyanet İşleri Reisliği Mecmuası (Ramazan Nüshası)" adıyla Başkanlığın ilk süreli yayını olmuştur. 2003 yılı 39/2. sayısından itibaren hakemli dergi tanımına uygun olarak yayınlanmaya başlayan ve uluslararası tarama indekslerinde de yer alan "Diyanet İlmî Dergi"de⁴⁵ Kur'an, tefsir, meal ve kıraat ilmi ile alakalı pek çok bilimsel çalışma yayınlanmıştır. Bir istatistik vermek gerekirse, derginin internet adresinde yapılan tarama sonucunda Kur'an kelimesi ile ilgili 261, tefsir kelimesi ile ilgili 65, meal kelimesi ile ilgili 6 (bunların 3 tanesi hadis ile alakalıdır), kıraat kelimesi ile ilgili ise 5 adet makale listelenmektedir.⁴⁶

İslam tarihinde öne çıkmış isimlerden Gazali, İbn Rüşd, Serahsi ve Mehmet Akif gibi önemli şahsiyetlerin ele alındığı özel sayılar çıkaran Diyanet İlmî Dergi, 2011 yılında ise Kur'an'ın Nüzülünün 1400. Yılı Anısına "Kur'an" özel sayısını yayınlamıştır. Nüzül, Mahiyet, Yorum, Eğitim-Kültür-Sanat ve Sosyal Hayat üst başlıklarının yer aldığı bu özel sayıda ilgili başlıklar altında 36 adet makale yer almıştır.⁴⁷ 2015 yılında yayınlanan 3. sayısında ise Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır özel sayısını çıkaran Diyanet İlmî Dergi, farklı yönleriyle merhum Hamdi Yazır'ı (ö. 1942) ve onun meşhur tefsirini ele almıştır.⁴⁸

Özel sayılar yanında konulu sayılar da çıkaran Diyanet İlmî Dergi'nin 2002 yılında yayınlanan 38. cilt 3. sayısında "Kur'an" konulu makaleler yer almıştır. 2007 yılında çıkarılan 43. cildin 2. sayısı ise "Ezelden Ebede İlahi Beyan: Kur'an" başlığı ile yayınlanmış olup, derginin daha önceki sayılarında yer verilen Kur'an ile ilgili yazıların derlenmesi suretiyle hazırlanmıştır. Kur'an'ın indirilişinin 1400. yılı olması münasebetiyle Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından "Kur'an Yılı" olarak ilan edilen 2010 yılında yayınlanan dergilerde yer alan yazılar da Kur'an merkezli olmuştur.⁴⁹

Üçer aylık periyotlarla yayınlanan ve her sayıda ortalama 12.000 civarında basımı gerçekleştirilen Diyanet İlmî Dergi'nin önemli bir kısmı abonelik yöntemiyle okuyucuya

<http://www2.diyaret.gov.tr/MushafIncelemeVeKiraat/Sayfalar/HaberDetay.aspx?rid=25&lst=HaberlerListesi>.

Erişim: 03.10.2017. Yine, "Ehl-i Kur'an'ı bir araya getirmek suretiyle bilgi ve tecrübe paylaşımında bulunmak, Kur'an tilavetindeki farklılıkları değerlendirmek, ihtilafları azaltmak ve okuma birliğini sağlamak" amacıyla 2015 yılında Kastamonu'da "Tecvid Çalıştay" düzenlenmiştir. bk.:

<http://www2.diyaret.gov.tr/MushafIncelemeVeKiraat/Sayfalar/HaberDetay.aspx?rid=24&lst=HaberlerListesi>.

Erişim: 03.10.2017. Başkanlık tarafından ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan Hafızlık ve Kur'an-ı Kerim'i Güzel Okuma Yarışmaları da Kur'an tilavetini geliştirmeye yönelik faaliyetler olarak değerlendirilebilir. Ayrıca Başkanlık tarafından 2017 yılı Kasım ayında İstanbul'da "Kıraat, Tecvid ve Mushaf Bağlamında Görülen Farklı Anlayışlar ve Uygulama Hataları" konulu Uluslararası II. Kıraat Sempozyumu yapılmıştır. bk.: <http://www.diyaret.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/10996/ii-uluslararası-kıraat-sempozyumu-istanbulda-basladı>. Erişim: 30.11.2017. Bu sempozyumda sunulan tebliğ ve müzakerelerin de kitaplaştırılarak yayınlanması, Başkanlığın kıraat ilmine yönelik çalışmalarına önemli bir katkı sunacaktır. Hasan Tahsin Feyizli tarafından hazırlanan "Kıraat-i Aşere" adlı çalışmayı 2016 yılında yayınlayan Başkanlığın kıraat alanındaki bu yayını da burada hatırlanmalıdır.

⁴⁵ Yüksel Salman, "Dini Yayıncılık Bağlamında Başkanlık Yayınları", *Diyanet Dergisi*, Aralık 2015, S. 300, s. 6-11.

⁴⁶ bk.: <https://dibbys.diyaret.gov.tr/dyvs/MakaleKurumDisi/MakaleKurumDisi.aspx>. Erişim: 29.09.2017.

⁴⁷ bk.: Komisyon, *Diyanet İlmî Dergi (Kur'an Özel Sayısı)*, DİB. Yay., 1. b., Ankara 2011.

⁴⁸ bk.: *Diyanet İlmî Dergi (Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır Özel Sayısı)*, c. 51, S. 3, Ankara 2015.

⁴⁹ bk.: Mustafa Bayar, "Yaygın Din Eğitimi Bağlamında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Süreli Yayın Hizmetleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c. 8, S. 36, Şubat 2015, s. 456. İlgili sayılar için bk.: <http://www2.diyaret.gov.tr/DiniYay%C4%B1nlarGenelMudurlugu/Sayfalar/SureliYayinlar.aspx>. Erişim: 29.09.2017.

ulaştırılırken bir kısmı ise ücretsiz olarak dağıtılmak suretiyle ülkemiz ilmi camiasıyla buluşturulmaktadır.⁵⁰

5.3. Aylık Dergi Yazıları

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın süreli yayın faaliyetlerinden biri olan Diyanet Aylık Dergi, 1968 yılında "Diyanet Gazetesi" olarak yayın hayatına başlamış ve 1991 yılından itibaren "Diyanet Aylık Dergi" adıyla günümüze kadar yayınlanmaya devam etmiştir.⁵¹ Gerek kurum personelinin ilmi birikimine katkı sunmak gerekse halkımızı dini konularda bilgilendirmek amacıyla farklı alanlarda yayınlanan yazıların yanında, Kur'an kavramlarının izahı ve belli başlı ayetlerin yorumuna yönelik yazıların da yer almasıyla dergi Kur'an kültürümüze önemli katkılar sunmaya devam etmektedir. Diyanet Aylık Dergi'de yer alan "Vahyin Aydınlığında" köşesinde, derginin konusu ile ilgili olarak seçilen bir ayetin yorumu yapılmakta, bu sayede başta din görevlilerimiz olmak üzere dergi okuyucularının Kur'an'ın muhtevasına dair bilgi sahibi olmaları amaçlanmaktadır.⁵²

5.4. Yabancı Dilde Yayınlar

Daha önce Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yabancı dillerde hazırlanan Elifba ve Kur'an mealleri hakkında bilgi verilmişti. Bunun yanında Başkanlık, yurtdışı eğitim faaliyetlerinde ders materyali olarak kullanılmak üzere hadis, fıkıh ve kelam gibi ders kitapları yanında 2015 yılında, lise seviyesinde "Tafsir" ve "Introduction to The Holy Qur'an 1-2" başlıklı İngilizce kitapları yayınlamıştır. "Tafsir" adlı kitapta Kur'an tarihi, tefsir tarihi ve Kur'an ilimlerine dair temel bilgilerin yanında kısa sureler ile seçilen bazı ayetlerin tefsiri yer almaktadır.⁵³ İki ayrı kitap halinde basılan "Introduction to The Holy Qur'an 1-2" adlı eserlerde ise Elifba yanında, tecvid bilgileri, Kur'an okuma kaideleri, ezberlenecek olan bazı sure ve ayetlerin metni ile İngilizce mealleri yer almaktadır.⁵⁴

Başkanlık tarafından çocuklara Kur'an-ı Kerim'i tanıtmak amacıyla "Kitabımı Öğreniyorum" adlı bir kitap hazırlanmıştır. Kur'an'la ilgili bazı kavramların, Kur'an'ın muhtevasına dair birtakım konuların ve öne çıkan bazı peygamber kıssalarının yer aldığı kitap⁵⁵ Başkanlık tarafından Almanca, Gürcüce, Kırgızca, Moğolca, İngilizce, Çince, Kazakça, Uygurca ve Boşnakça dillerinde de yayınlanmıştır.⁵⁶

5.5. Görme Engelliler İçin Yayınlar

Diyanet İşleri Başkanlığı görme engellilerin Kur'an-ı Kerim ve dini bilgileri öğrenebilmesi amacıyla birtakım çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalardan Kur'an'la ilgili olanlar şunlardır:

2002 yılında görme engelliler için Braille Kur'an-ı Kerim yayınlayan Başkanlık bu alanda önemli bir boşluğu doldurmuştur. Görme engellilerin Kur'an öğrenmelerini de

⁵⁰ Bu bilgiler Başkanlığın ilgili birimlerinden temin edilmiş olup 2017 yılına ait verilerdir.

⁵¹ bk. Salman, a.y.

⁵² Diyanet Aylık Dergi'nin her ay ortalama 90.000 civarında basıldığı dikkate alındığında (2017 yılına ait veri) önemli bir yaygın faaliyeti olduğu görülmektedir.

⁵³ bk.: Ramazan Yıldırım vd., *Tafsir*, DİB. Yay., Ankara 2015.

⁵⁴ bk.: Faruk Salman-Nazif Yılmaz, *Introduction to The Holy Qur'an 1-2*, (Terc.: Beyza Nur Erdoğan vd.), DİB. Yay., Ankara 2015.

⁵⁵ Osman Özbağçe, *Kitabımı Öğreniyorum*, DİB. Yay., 2. b., Ankara 2006.

⁵⁶ http://www2.diyaret.gov.tr/DiniYay%c4%b1nlarGenelMudurlugu/Documents/biblografya_2014.pdf. Erişim: 15.05.2017. Ayrıca bu dillere Fransızca ve Korece de eklenmiştir.

önceleyen Başkanlık “Braille Kur’an Okumaya Giriş Alfabeti” ve “Braille Elifba” adlı yayınlarıyla bu alandaki eksikliği gidermeyi hedeflemiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığı Türkçe ve yabancı dillerde hazırladığı meallerin yanında önemli bir hizmeti daha gerçekleştirmiş ve 2013 yılında görme engelliler için “Braille Kur’an-ı Kerim Meali”ni yayınlamıştır.⁵⁷ Bunun yanında yine 2013 yılında Kur’an’ın muhtevasına yönelik olarak hazırlanan “Braille Kur’an-ı Kerim’den Sureler” ve “Braille Cemil Dede Namaz Surelerini Anlatıyor”⁵⁸ başlıklı yayınlar görme engellilerin bu alandaki ihtiyaçlarını karşılamayı hedeflemiştir.

5.6. Çocuklara Yönelik Yayınlar

Diyanet İşleri Başkanlığı yayın faaliyetleri arasında çocuklara yönelik olanlar önemli bir yer tutmaktadır. İlk olarak 1979 yılında üç ayda bir yayınlanmak suretiyle yayın hayatına başlayan Diyanet Çocuk Dergisi daha sonraki süreçte aylık olarak yayınlanan bir dergi haline gelmiştir. Bunun yanında, pek çok hikaye kitabı ile birlikte, yine çocuklara yönelik başka eğitici ve öğretici çalışmalar da yayınlanmıştır.

Elifba’lar ve Kur’an kurslarına yönelik kitaplar, çocuklara Kur’an-ı Kerim’i tanıtmak amacıyla hazırlanan ve farklı dillere de çevirisi yapılan “Kitabımı Öğreniyorum” adlı yayınlara daha önce işaret edilmişti. Bunun yanında, çocuklara Kur’an’da yer alan sureleri ana hatlarıyla tanıtmayı hedefleyen “Kur’an-ı Kerim’deki Sureleri Tanıyalım” adlı bir kitap da yayınlanmıştır.⁵⁹ Yine çocukların dua, sure, sünnet, farz, cennet, cehennem, cüz, mushaf, müfessir, ayet, abdest, hafız gibi başlıca kavramların anlamlarını öğrenebilmeleri amacıyla “Çocuklar İçin Kur’an Terimleri Sözlüğü” adlı bir kitap hazırlanmıştır.⁶⁰ “Cemil Dede Namaz Surelerini Anlatıyor” adlı çalışmada ise namazlarda okunan kısa surelerin muhtevası çocukların anlayabileceği bir dil ile aktarılmaktadır.⁶¹

5.7. Radyo ve Televizyon Programları

Ülkemizde televizyon yayını 1968 yılında başlamış, ilk dini yayın ise “İftara Doğru” programıyla 1975 yılında gerçekleştirilmiştir.⁶² Bunu müteakiben farklı tarihlerde farklı dini programlar yayınlanmaya başlamıştır.⁶³ Bununla birlikte, öteden beri Diyanet İşleri Başkanlığı’nın bir televizyonu olması gerektiği sürekli vurgulanmış ve nihayet 2012 yılında TRT Diyanet yayını hayatına başlamıştır.

TRT Diyanet’te sesli ve görüntülü olarak yayınlanan ve Kur’an öğretmeyi hedefleyen “Kur’an Öğreniyorum” programı yanında, Kur’an’ı hatmetmeye yönelik olarak yayınlanan

⁵⁷ bk.: http://www2.diyaret.gov.tr/DiniYay%C4%B1nlarGenelMudurlugu/Documents/biblografya_2014.pdf. Erişim: 06.02.2017.

⁵⁸ *Diyanet Aile Dergisi*, Ocak 2017, s. 10.

⁵⁹ Bilgenur Çorlu, *Kur’an-ı Kerim’deki Sureleri Tanıyalım*, DİB. Yay., Ankara 2012.

⁶⁰ Selcen Yüksel Arvas, *Çocuklar İçin Kur’an Terimleri Sözlüğü*, DİB. Yay., Ankara 2012.

⁶¹ Çocuklara yönelik bu çalışmaların listesini görmek için bk.: http://www2.diyaret.gov.tr/DiniYayınlarGenelMudurlugu/SureliYayınlar/Yainkatalogu/yayinkatalog_2014.pdf. Erişim: 16.05.2017.

⁶² Şenol Demiröz, “TRT ve Özel Kanallarda Dinî Yayınlar”, *II. Uluslar Arası Dinî Yayınlar Kongresi (Sesli- Görüntülü Dinî Yayıncılık)*, DİB. Yay., Ankara 2005, s. 33. Bundan bir yıl önce 1974’te Hac naklen yayını gerçekleştirilmiş, yine aynı yıl Kıbrıs şehitleri için Maltepe Camii’nden naklen mevlid yayını yapılmıştır. bk.: Asaf Demirbaş, “Sesli ve Görüntülü Yayınlarda Dinî Yayınların Toplum Aydınlatmadaki Rolü”, *II. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri*, DİB. Yay., Ankara 2003, c. I, s. 537.

⁶³ bk.: Demirbaş, a.y.

“Mukabele” programı Kur'an'ı doğru bir şekilde öğrenip okumak isteyenler için güzel bir imkan sunmaktadır. Ayrıca, Kur'an'ın mana ve mesajlarını halkımızla buluşturmayı hedefleyen “Kur'an'ın Dilinden” adlı programda Kur'an'ın tefsirine yer verilmektedir.⁶⁴

Devlet radyolarında ilk kez 1950 yılında Kur'an yayını yapılmasını müteakiben⁶⁵ nihayet 2013 yılında Diyanet Radyo ile ilk radyo yayınına başlayan Başkanlık, 2015 yılında ise Diyanet Kur'an Radyo'yu kurmuştur. Diyanet Kur'an Radyo'da yayınlanan “Aşr-ı Şerif”, Kur'an'da zikredilen peygamberlerin anlatıldığı “Kıyas-ı Enbiya”, Kur'an Yolu Tefsiri'nden kesitlerin sunulduğu “Kur'an Yolu” adlı programlar yanında, “Kur'an'dan Dualar”, “Kur'anî Kavramlar”, “Kur'an-ı Kerim Hatmi”, “Kur'an-ı Kerim Meali” ve “Sebeb-i Nüzul” gibi programlarla Kur'an'ın hem okunmasına hem de anlaşılmasına katkı sağlanması hedeflenmektedir. Diyanet Radyo'da ise “Bir Ayet Bir Hadis”, “Dua ve Yasin”, “Kur'an Dostları”, “Kur'an-ı Kerim Meali” gibi programlarla Kur'an tilaveti yanında Kur'an'ın manalarına da ulaşma imkanı sunulmaktadır.⁶⁶ Bununla birlikte, bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için televizyon ve radyo programlarının daha fazla dinleyiciye ulaşmasını temin edecek nitelikli programlara ihtiyaç olduğu açıktır.⁶⁷

5.8. Kur'an-ı Kerim Portalı

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kur'an ile ilgili yayınları sadece matbu yayınlarla sınırlı değildir. Çağımızın vazgeçilmezleri arasına giren dijital ve mobil yayıncılık alanında da önemli adımlar atan “Başkanlık, Kur'an-ı Kerim Portalı” ve “Kur'an Kütüphanesi” adında iki farklı çalışmayı hizmete sunmuştur.

İçerisinde Kur'an metninin ve üç farklı mealin yer aldığı Kur'an-ı Kerim Portalı'nda, istenilen ayetlerin kıraatını dinlemek de mümkündür. Türkçe ve Arapça dillerinde arama yapma imkanı da sunan programda, Kur'an'ın muhtevasıyla ilgili konu fihristi, Kur'an ve tefsir ile ilgili temel konu ve kavramları içeren Mukaddime ve Kur'an Sözlüğü bölümleri ile sesli ve görüntülü olarak sunulan Elifba başlıkları yer almaktadır. Zikredilen Kur'an Kütüphanesi programına ait bir link de yer almaktadır.⁶⁸

İnternet ortamında ve mobil cihazlarda kullanım imkanı sunan ve oldukça zengin bir içeriğe sahip olan Kur'an Kütüphanesi programında ise, hem Kur'an hem de Kur'an meali pdf ve e-kitap halinde sunulmakta, seçme sure ve aşr'ların tilaveti yer almakta, Kur'an ile ilgili farklı kitaplara ve tefsir tezlerine yer verilmekte, Kur'an ile ilgili farklı internet sitelerinin linkleri sunulmaktadır.⁶⁹

Günümüzde teknolojinin gelişmesine bağlı olarak, ciltler dolusu kitabı taşıma zahmetine katlanmadan ve her ortamda kolayca erişim imkanı sağlayan bu tür programlar

⁶⁴ bk.: <http://www.diyanet.tv/programlar>. Erişim: 03.10.2017.

⁶⁵ bk.: Mehmet Bulut, “Kuruluşunun 74. Yıldönümü Münasebetiyle Diyanet İşleri Başkanlığı Kronolojisi”, *Diyanet İlmî Dergi*, c. 34, S. 1, 1998, s. 106.

⁶⁶ <http://www.diyanetradyo.com/programlar>. Erişim: 04.10.2017.

⁶⁷ 03.10.2017 tarihi itibarıyla Diyanet Kur'an Radyo Twitter takipçi sayısı 7.341, Facebook takipçi sayısı ise 6.669'dur. Bu sayıların örneğin Trt FM ile karşılaştırıldığında çok düşük olduğu görülmektedir. Aynı tarih itibarıyla Trt Diyanet'in Twitter takipçi sayısı 56.827 iken, Facebook takipçi sayısı 1.067.000'dir.

⁶⁸ <http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf#/kuran-meal-2/fatiha-suresi-1/ayet-1/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1>. Erişim: 06.02.2017.

⁶⁹ <http://kuran.diyanet.gov.tr/kutuphane.html>. Erişim: 06.02.2017.

özellikle gençler açısından daha çok tercih edilir hale gelmiştir. Bu açıdan, Başkanlığın Kur'an ile ilgili bu programları önemli bir ihtiyaca cevap vermektedir. Bununla birlikte, bu tür dijital ve mobil yayınların daha da geliştirilerek ve çeşitlendirilerek hizmete sunulması, Başkanlığın Kur'an kültürümüze sunduğu katkı açısından oldukça önemlidir.

5.9. Kartelalar

Diyanet İşleri Başkanlığı belli konularda ayetlerin bir araya getirilmesi suretiyle kartelalar hazırlamaktadır. Başkanlık tarafından gerçekleştirilen Kutlu Doğum Haftası, Camiler ve Din Görevlileri Haftası gibi farklı etkinlikler için belirlenen temalarla ilgili olarak seçilen kırk ayet ve mealini içeren bu kartelalar ilgili etkinliklerde katılımcılara dağıtılmaktadır. Bunun yanında, talepte bulunan eğitim kurumlarına veya vatandaşlara da dağıtılmaktadır. Bu bağlamda, Kırk Ayette Kur'an, Kırk Ayette Hz. Peygamber, Ayetlerle Kardeşlik ve Hukuku, Kırk Ayette Merhamet, 40 Ayette Yardımlaşma ve Dayanışma, 40 Ayette Birlikte Yaşama Ahlakı, 40 Ayette İyilik, 40 Ayette Samimiyet, Kırk Ayette Namaz, 40 Ayette Emanet ve Güven⁷⁰ başlıkları ile binlerce kartela hazırlanmış ve ücretsiz olarak dağıtımı gerçekleştirilmiştir.

Sonuç

Buraya kadar verilen bilgilerden hareketle Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kur'an ve tefsir ile ilgili yayınlarının Kur'an ve tefsir kültürümüze katkısına dair tespitlerimizi şöyle sıralayabiliriz:

1- Diyanet İşleri Başkanlığı kuruluşundan itibaren yayım faaliyetlerine ayrı bir önem vermiştir. Elmalı Tefsiri'nin Başkanlığın ilk yayınları arasında yer alması, Kur'an'la ilgili yayınlara verilen önemin bir göstergesidir.

2- Osmanlı döneminden itibaren süregelen basılan mushafların kontrol edilmesi hizmeti Başkanlığın kuruluşundan itibaren de devam etmiştir. Günümüzde Mushafları İnceleme ve Kıraat Kurulu Başkanlığı tarafından yerine getirilen bu görev, basılacak olan mushafların hatasız olarak basımını gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Piyasadaki mevcut mushaflardan, sesli ve görüntülü yayınlardan hatalı olanların basımını engelleme veya toplatma yetkisine sahip olan Kurul, bu hedefi gerçekleştirme adına son derece önemli bir faaliyet icra etmektedir.

3- Kur'an-ı Kerim mealleri ve tefsir çalışmaları Kur'an'ın sahih manalarının vatandaşlarımıza ulaştırılması adına önemli bir hizmeti ifa etmektedir. Özellikle yüzlerce meal çalışmasının mevcut olduğu günümüzde Başkanlığın bu alandaki yayınlarının ülkemiz insanının karşı karşıya kaldığı kafa karışıklığını gidermede güvenilir bir müracat kaynağı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, Başkanlık tarafından yayınlanmış olan meallerle ilgili olarak yöneltilen eleştiri ve sorular dikkate alındığında, hazırlanan bu meallerin daha sade ve daha anlaşılır olması gerektiği görülmektedir.

⁷⁰

http://www2.diyanet.gov.tr/DiniYay%C4%B1nlarGenelMudurlugu/SureliYavinlar/Yainkatalogu/yavinkatalog_2014.pdf. Erişim: 22.09.2017.

4- Meal çalışmalarının Kur'an'ın anlaşılması noktasında her zaman için tek başına yeterli olmadığı bir gerçektir. Geniş muhtevaya sahip tefsir çalışmaları ise herkes için kolay ulaşılabilir ve pratik olmayabilmektedir. Bu bağlamda, Başkanlık tarafından toplumun her kesimine hitap edebilecek bir üslupta bir özlü tefsir/ meal-tefsir türü çalışma hazırlanması son derece faydalı olacaktır. Bu çalışmanın hazırlanmasında, ülkemizdeki ilmi birikimden de istifade edilmelidir.

5- Kur'an, tefsir ve kıraat alanlarında Başkanlık tarafından yapılan ilmi faaliyetlerle ilgili yayınlar dikkate alındığında bu yayınların özellikle ülkemizdeki akademik çalışmalara önemli bir katkı sunduğu görülmektedir. Bahsi geçen bu alanlarda yapılacak ilmi faaliyetlerin çeşitlendirilmesi özellikle ülkemizin akademik birikiminden istifade etme ve bu birikimi halkımıza ulaştırma adına son derece faydalı olacaktır.

6- Başkanlık tarafından yayınlanan Kur'an, tefsir ve tefsir tarihi gibi alanlara yönelik çalışmalar özellikle akademik çalışmaların desteklenmesi ve tanıtımı açısından oldukça önemlidir. Bu tür yayınların belli bir program dahilinde ve ihtiyaç duyulan alanlar dikkate alınarak yapılması halkımızın Kur'an kültürüne daha fazla katkı sunacaktır.

7- Günümüzde özellikle çocuklara ve gençlere yönelik nitelikli yayınlara ihtiyaç olduğu bir gerçektir. Kur'an'ın mesajlarını çocuklara ve gençlere ulaştırabilecek, onların seviyelerine hitap edebilecek türden yayınların Başkanlık tarafından hazırlanması/ hazırlatılması önemlidir.

8- Diyanet yayınları uluslararası düzeyde de önemli bir yere sahiptir. Özellikle Kur'an-ı Kerim'ler ve pekçok farklı dilde hazırlanan mealler hem Kur'an-ı Kerim'e ulaşma imkanının kısıtlı olduğu ülkelerde hem de Kur'an'ın manalarını anlama imkanından yoksun olan Müslümanlar nezdinde son derece önemli bir boşluğu doldurmaya yönelik faaliyetler arasındadır. Bu yayınların, dilleri farklı olan gayri müslimlerin Kur'an'la tanışmalarına vesile olacağı da muhakkaktır. Aynı şekilde Kur'an öğrenimine yardımcı olmak üzere Türkçe ve yabancı dillerde hazırlanan Elifba'lar da dikkate değerdir.

9- Görme engelliler için hazırlanan Kur'an, meal ve Elifba gibi çalışmalar Kur'an'ın öğrenilmesi ve anlaşılmasında görme engelli vatandaşlarımız açısından önemli bir eksiği gidermiş durumdadır. Bununla birlikte, bu tür yayınların tanıtımı ve ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması hususunda da gerekli gayretin gösterilmesi, bu yayınlardan azami derecede istifade edilmesini kolaylaştıracaktır.

10- Başta Kur'an kursu ders kitapları olmak üzere, Kur'an-ı Kerim, Kur'an-ı Kerim Meali, İlmihal ve çocuk kitapları gibi eserler, il ve ilçe müftülükleri, kütüphaneler, okullar, cezaevleri, Kur'an kursları, yetiştirme yurtları, sivil toplum kuruluşları ve talep eden vatandaşlara ücretsiz olarak dağıtılmaktadır.

11- Üç aylık periyotlarla yayınlanan Diyanet İlmi Dergi, ulusal ve uluslararası veri tabanlarında da taranır hale gelmesiyle birlikte akademik çalışmalarını yayınlamak isteyen akademisyenler için önemli bir imkan sağlamaktadır.

12- Her ay ortalama 90.000 adet basılan ve dağıtılan Diyanet Aylık Dergi'de Kur'an konulu yazılara daha fazla yer verilmesi, derginin halkımızın Kur'an kültürüne katkısını daha da artırabilir.

13- Başkanlığın çocukların Kur'an kültürüne katkı sunmaya yönelik yayınları oldukça dikkat çekicidir. Bununla birlikte, piyasada bu alanda yoğun bir yayın faaliyetinin mevcut olduğu dikkate alındığında, Başkanlığın Kur'an'la ilgili yayınlarının çocuklara hitap edebilecek şekilde daha da çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda olmak üzere Diyanet Çocuk Dergisi'nde her ay düzenli olarak peygamber kıssalarının, Kur'an surelerini tanıtan ve mesajlarını aktaran yazıların, Kur'an ahlakını çocuklara aktarabilecek çalışmaların vb. yer alması, beğeniyle takip edilen ve belli bir kaliteyi yakalamış olan derginin bu alanlarda da etkin olmasını sağlayacaktır.

14- Başkanlığın yurtdışına yönelik yayın faaliyetlerinde önemli bir ilerleme sağlandığı görülmektedir. Yurtdışına yönelik yayınların çeşitlendirilerek özellikle İslam karşıtlığı ve İslama maledilen şiddet ve terör olayları karşısında Kur'an'ın sunduğu sahih İslam'ın anlatılmasına ağırlık verilmesi gereği aşikardır.

15- Diyanet İşleri Başkanlığı özellikle gençlerin ilgi alanına giren dijital yayınlar ve uygulamalar alanında da hizmetler sunmaktadır. Kur'an-ı Kerim Portalı ve Kur'an Kütüphanesi gibi uygulamalar oldukça önemli olmakla birlikte yetersiz olduğu bir gerçektir. Dolayısıyla, gençlerin diline hitabedebilecek türden bu vb. mobil uygulama ve dijital yayınların geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi elbetteki daha faydalı olacaktır.

16- Günümüzde televizyon ve radyo imkanına da kavuşmuş olan Başkanlığın bu imkanları en iyi şekilde değerlendirmek adına, özellikle Kur'an'ın mesajlarını sahih ve anlaşılır bir dille halkımıza ulaştırma noktasında nitelikli yayınlara ihtiyaç olduğu bir gerçektir. Televizyon ve radyo yayınlarının daha fazla vatandaşımıza ulaşabilmesi için kalitenin artırılması yanında, özellikle çocuklara Kur'an'ın tanıtılması ve Kur'anî değerlerin kazandırılması adına Kur'an merkezli çocuk programlarının hazırlanması son derece faydalı olacaktır.

17- Hazırlanacak olan bu tür programların hedefine ulaşabilmesi için Diyanet televizyon ve radyo yayınlarının kalitesi yanında tanınır ve ulaşılabilir olması da son derece önemlidir. Bu önem ise bu konuda özel çalışmaların yapılmasını gerektirmektedir.

18- Gerek halkımıza, gerek diğer müslüman ülkelere, gerekse tüm dünyaya Kur'an kültürünün doğru bir şekilde aktarılması adına, yapılacak yayın faaliyetlerinde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın öncülük etmesi son derece önemlidir. Bu amaçla, Başkanlık tarafından yaynevleri ve akademik camia ile ortak bir zeminde buluşabilmek adına belli aralıklarla toplantılar yapılması gibi gerekli girişimlerde bulunmak elzemdir. Bu aynı zamanda kullanılan din dilinde ortak bir üslubun yakalanmasına da katkı sunacaktır.

Kaynaklar

- Bayar, Mustafa, “Yaygın Din Eğitimi Bağlamında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Süreli Yayın Hizmetleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c. 8, S. 36, Şubat 2015.
- Bulut, Mehmet, “Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”, *Diyanet İlmî Dergi*, c. 30, S. 4, 1994.
- _____, “Kuruluşunun 74. Yıldönümü Münasebetiyle Diyanet İşleri Başkanlığı Kronolojisi”, *Diyanet İlmî Dergi*, c. 34, S. 1, 1998.
- _____, “Kuruluş Yıllarında Diyanet İşleri Başkanlığının Yayın Hizmetleri”, *Diyanet Dergisi*, S. 300, Aralık 2015.
- Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Usûlü*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 10. b., Ankara 1995.
- Diyanet Aile Dergisi*, Ocak 2017.
- Diyanet İlmî Dergi* (Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır Özel Sayısı), c. 51, S. 3, Ankara 2015.
- Diyanet İşleri Başkanlığı Haber Bülteni*, S. 312, İstanbul, Aralık 2016.
- Demirbaş, Asaf, “Sesli ve Görüntülü Yayınlarda Dini Yayınların Toplumunu Aydınlatmadaki Rolü”, *II. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri*, DİB. Yay., Ankara 2003.
- Demiröz, Şenol, “TRT ve Özel Kanallarda Dinî Yayınlar”, *II. Uluslar Arası Dinî Yayınlar Kongresi (Sesli- Görüntülü Dinî Yayıncılık)*, DİB. Yay., Ankara 2005.
- Eren, Zeynep, *Kur'an Öğreniyorum (4-6 Yaş I-II-III)*, DİB. Yay., Ankara 2015.
- Feyizli, Hasan Tahsin, *Kırâat-i Aşere*, DİB. Yay., 1. b., Ankara 2016.
- Görgülü, Faruk, “Dinî Dergicilik ve Süreli Yayınlarımız”, *Diyanet Dergisi*, S. 300, Aralık 2015.
- Gündüz, Mahmut, “Matbaanın Tarihçesi ve İlk Kur'an-ı Kerim Basmaları”, *Vakıflar Dergisi*, S. 12, 1978.
- Işık, Ayhan, “Tedkik-i Mesâhif-i Şerife ve Müellefât-ı Şer'iyeye Dairesi Defterleri ile Taş Baskı Kur'an-ı Kerim'ler”, *Din ve Hayat (İstanbul Müftülüğü Dergisi)*, S. 2, Ankara 2007.
- Karaman, Hayrettin vd., *Kur'an Yolu Meâlî*, DİB. Yay., 1. b., Ankara 2013.
- Komisyon, *Kur'an Mealleri Sempozyumu*, DİB. Yay., Ankara 2010.
- Komisyon, *Diyanet İlmî Dergi (Kur'an Özel Sayısı)*, DİB. Yay., 1. b., Ankara 2011.
- Komisyon, *Tarihten Günümüze Kıraat İlmî*, DİB. Yay., Ankara 2015.
- Özbağçe, Osman, *Kitabımı Öğreniyorum*, DİB. Yay., 2. b., Ankara 2006.
- Özel, Mustafa, “Elmalılı'nın Mealinin Bazı Özellikleri”, *Diyanet İlmî Dergi (Kur'an Özel Sayısı)*, Ankara 2011.
- Salman, Faruk-Nazif Yılmaz, *Introduction to The Holy Qur'an 1-2*, (Terc.: Beyza Nur Erdoğan vd.), DİB. Yay., Ankara 2015.
- Salman, Yüksel, “Dinî Yayıncılık Bağlamında Başkanlık Yayınları”, *Diyanet Dergisi*, S. 300, Aralık 2015.
- Vural, Mehmet Arif, *Kur'an-ı Kerim Harflerini Yazmayı Öğreniyorum*, DİB. Yay., 1. b., Ankara 2015.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1. b., İstanbul 2015.
- Yıldırım, Ramazan vd., *Tafsir*, DİB. Yay., Ankara 2015.

- <http://www2.diyaret.gov.tr/DiniYayınlarGenelMudurlugu/Sayfalar/AnaSayfa.aspx> (Erişim: 10.06.2016)
- http://www2.diyaret.gov.tr/DiniYayınlarGenelMudurlugu/SureliYayınlar/Yainkatalogu/ya_yinkatalog_2014.pdf (Erişim: 16.05.2017)
- <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=1.5.633&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=> (Erişim: 10.06.2016)
- <http://www.diyaret.gov.tr/tr/icerik/diyaretten-17-dilde-592-bin-eser/30576?getEnglish=> (Erişim: 07.03.2016)
- <http://www.diyaret.gov.tr/tr/icerik/10-dilde-daha-kur%E2%80%99an-i-kerim-meali-basilacak/30464> (Erişim: 18.01.2016)
- <http://www.diyaret.gov.tr/tr/icerik/diyaret-isleri-baskanligi-son-bes-yilda-560-eser-basti%E2%80%A6/30483> (Erişim: 28.01.2016)
- http://www2.diyaret.gov.tr/DiniYay%C4%B1nlarGenelMudurlugu/Documents/bibliografya_2014.pdf (Erişim: 06.02.2017)
- <http://www.diyaret.gov.tr/tr/icerik/kurulus-ve-tarihce/8> (Erişim: 18.10.2016)
- <http://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf#/kuran-meal-2/fatiha-suresi-1/ayet-1/diyaret-isleri-baskanligi-meali-1> (Erişim: 06.02.2017)
- <http://kuran.diyaret.gov.tr/kutuphane.html> (Erişim: 06.02.2017)
- <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 18.04.2017)
- <http://www2.diyaret.gov.tr/MushafIncelemeVeKiraat/Sayfalar/HaberDetay.aspx?rid=29&lst=HaberlerListesi&csn=/MushafIncelemeVeKiraat> (Erişim: 18.04.2017)
- <http://www.diyaret.gov.tr/tr/icerik/diyaret'ten-samoaca-kur'an-i-kerim-meali.../39693> (Erişim: 05.05.2017)
- <http://www2.diyaret.gov.tr/MushafIncelemeVeKiraat/Sayfalar/HaberDetay.aspx?rid=30&lst=HaberlerListesi> (Erişim: 22.09.2017)
- <http://www2.diyaret.gov.tr/DiniYay%C4%B1nlarGenelMudurlugu/Documents/2017takvim.pdf> (Erişim: 25.09.2017)
- <http://www2.diyaret.gov.tr/DiniYay%C4%B1nlarGenelMudurlugu/Sayfalar/SureliYayınlar.aspx> (Erişim: 29.09.2017)
- <https://dibbys.diyaret.gov.tr/dyys/MakaleKurumDisi/MakaleKurumDisi.aspx> (Erişim: 29.09.2017)
- <http://www2.diyaret.gov.tr/MushafIncelemeVeKiraat/Sayfalar/HaberDetay.aspx?rid=25&lst=HaberlerListesi> (Erişim: 03.10.2017)
- <http://www.diyaret.tv/programlar> (Erişim: 03.10.2017)
- <http://www.diyaretadyo.com/programlar> (Erişim: 04.10.2017)

The Presidency of Religious Affairs' Publications about Qur'an, Meaning and Tafsir and its Contribution to Our Culture of Qur'an

Abstract

Presidency of Religious Affairs has placed a special importance on the publication activity since its foundation. The publications related to Qur'an, interpretation and commentary are at the beginning of these. The presidency, which publishes thousands of Qur'an and Qur'an translation every year, delivers them both to our country and to all parts of the world. The publications of the Presidency in this area have become more diversified over time. In addition to publications aimed at children and works prepared for the visually impaired, electronic publications also began to take its place among the publications of Presidency of Religious Affairs.

Presidency of Religious Affairs, which is responsible for enlightening the society on religion, fulfills this duty through religious publications as well as other fields of activity. There is also separate unit under the name of General Directorate of Religious Publications within the Presidency to carry out publishing activities. Religious publications conducted by Presidency of Religious Affairs include printed publication, periodicals, publications in foreign languages, radio and television programmes and so on.

The fact that the tafsir of Elmalılı Muhammad Hamdi Yazır was among the first publications of the Presidency of Religious Affairs can be considered as an indication of the importance given to the publications related to the Qur'an. From that date until today, the Presidency's publications on the Qur'an and tafsir have increased and diversified. Holding symposiums related to the meanings of Qur'an and recitation and collecting into a book of these symposiums can also be mentioned as other important activities in this area.

In addition, many works published by the Presidency, especially the Holy Quran and translations, are distributed as free of charge. Besides, the translations prepared in many different foreign languages and dialects have been brought to places where the relevant languages are spoken. In order to facilitate the learning of the Qur'an, Elifba books have been prepared for both adults and children.

The Presidency of Religious Affairs also provides services in the field of digital publications and applications which interests youngs. Although such practices are very important, it is a fact that they are insufficient in their current form. Therefore, the improvement and diversification of such mobile applications and digital broadcasts, which can address the young people, will certainly be more beneficial. The programs in Diyanet TV and Diyanet Quran Radio provide an important service for learning the Qur'an, knowing the Qur'an and introducing the Qur'an messages to our public. The recognition of all these activities is very important. This will also be effective in reaching the Presidency's Quran, meaning, tafsir and other Qur'anic publications. This study is thought to make a contribution to this aim even if it is little.

Keywords: Religious, Qur'an, Tafsir, Translation, Publication.